

Nieuwe editie *Geschiedenis van de democratische rechtstaat in Nederland*

In deze nieuwe editie van het katern *Geschiedenis van de democratische rechtstaat in Nederland* staat, naast de geschiedenis van de democratie in Nederland, burgerschap centraal. Leerlingen ontdekken de geschiedenis van onze democratie en rechtsstaat aan de hand van vijf (havo) of negen (vwo) burgers die de democratisering hebben bevorderd door actief burgerschap te tonen. Daarnaast voeren de leerlingen in de opdrachten zelf burgerschapsactiviteiten uit, waardoor zij zich een actieve participant voelen, zij beseffen dat zij zelf als burger invloed hebben op de rechtsstaat waarin zij leven en waarin zij het verleden met zichzelf verbinden.

Opbouw van het katern

De opbouw van het katern ziet er als volgt uit. Elke paragraaf bestaat uit de volgende onderdelen:

- **Actief burgerschap toen**

De paragraaf start in het onderdeel *Actief burgerschap toen* met een historische persoon die echt heeft bestaan en als burger in actie kwam. (Voor vwo worden soms niet een, maar twee personen ingezet.) Zo verplaatst de leerling zich in bekende en minder bekende historische burgers (zie bijlage) en doet op die manier kennis op. In de opdrachten bij dit onderdeel denken leerlingen na over de vraag wat zij zelf zouden hebben gedaan in die situatie. Zouden zij ook demonstreren, in opstand komen, kiesrecht eisen, kritische teksten schrijven of een politieke partij oprichten?

- **De context**

In het onderdeel *De context* verwerft de leerling generieke kennis waarmee de historische persoon in zijn context wordt geplaatst. Dit onderdeel bevat de belangrijke ontwikkelingen in de geschiedenis van de parlementaire rechtsstaat die bij het thema van de desbetreffende paragraaf passen. Door het bestuderen van de theorie en het maken van de verwerkingsopdrachten legt de leerling verbanden tussen de stof van *Actief burgerschap toen* en *De context*.

- **Actief burgerschap nu**

In het onderdeel *Actief burgerschap nu* zet een grote activerende opdracht leerlingen aan tot actief burgerschap. Het starten van een petitie, het oprichten van een politieke partij, het voeren van een debat, het bedrijven van kritische journalistiek. Leerlingen beoefenen zelf actief burgerschap en ontdekken dat zij actieve participanten zijn in de democratie waarin zij leven. In *Actief burgerschap nu* legt de leerling een verbinding tussen zijn eigen heden en het verleden dat in de paragraaf centraal stond.

Kennis en vaardigheden

Er zijn heldere keuzes gemaakt in de kennis die wordt aangeboden in het katern, zodat voor leerlingen de hoofdlijnen en essentie duidelijk zijn. Het katern biedt veel activerende opdrachten waarin leerlingen hun kennis verdiepen, verwerken en ordenen en waarin ze historische vaardigheden oefenen. Er is daarbij extra aandacht voor:

- relevantie en betekenis van het verleden voor het heden;
- standplaatsgebondenheid: tijd- en plaatsgebondenheid van interpretaties;
- historische empathie;
- waardepatronen in heden en verleden;
- het denken over inclusiviteit en diversiteit.

Differentiatie havo en vwo

De volgende aspecten zijn specifiek voor vwo:

- *Extra paragraaf politieke theorie*

Het katern voor vwo bevat zes paragrafen, in plaats van vijf. Het katern begint met een paragraaf over de geschiedenis van de politieke theorie. Ook de meer theoretische paragraaf kent de indeling *Actief burgerschap toen*, *De context* en *Actief burgerschap nu*. James Madison, die als actief burger een van de *founding fathers* van de Verenigde Staten van Amerika werd, staat centraal. Niet alleen Verlichtingsfilosofen als Locke, Hobbes en Rousseau inspireerden hem, maar ook de Nederlandse Patriottenrevolutie van 1787. De grondwet van de Verenigde Staten kent zowel burgerrechten als een vertegenwoordigende democratie, waarin het volk volksvertegenwoordigers voor een periode de macht geeft om het land te besturen. Ook de scheiding der machten is voor het eerst in de Amerikaanse constitutie gerealiseerd. Het idee van de vertolking van volkswil, een van de idealen van de Franse Revolutie, zou in de twintigste eeuw in het fascisme en nationaalsocialisme ontsporen in een persoonlijke dictatuur van een leider die meende die volkswil zelf het beste te kunnen begrijpen en uitvoeren. Daarmee vormt deze paragraaf over de politieke theorie een basis waarop in de vervolparagrafen wordt teruggegrepen.

- *Internationaal perspectief*

Het katern voor vwo behandelt, vergeleken met de havo-editie, de geschiedenis van de parlementaire rechtsstaat in Nederland nadrukkelijk in een meer internationaal perspectief. Daarom kent het onderdeel *Actief burgerschap toen* in sommige paragrafen niet één, maar twee historische figuren die met hun actief burgerschap aan de ontwikkeling van democratie en rechtsstaat hebben bijgedragen.

- *Andere hoofdrolspelers*

Door het meer internationale perspectief, maar ook om het onderscheid met havo helder te maken figureren ook andere hoofdrolspelers uit dezelfde periode bij *Actief burgerschap toen*.

- *Taalgebruik en opdrachten*

Het taalgebruik in de teksten voor vwo is abstracter en er wordt van de leerlingen meer achtergrondkennis verwacht. Net als in de overige delen van Feniks voor de bovenbouw vwo wordt in de opdrachten voor vwo niet naar een bepaald tekstblok verwezen, maar zoekt de leerling dit zelf uit. Sommige opdrachten van een behoorlijke moeilijkheidsgraad uit havo zijn overgenomen in vwo, maar een behoorlijk deel van de opdrachten is nieuw, om beter aan te sluiten bij het vwo-niveau.

Bijlage: de personen uit *Actief burgerschap toen*

Havo

Jan Melgers, Eillert Meeter, Wilhelmina Drucker, Anton de Kom en Hans van Mierlo zijn vijf burgers die in actie kwamen voor hun idealen. Zij vormen in het havo-katern de voorbeelden van actief burgerschap in de periode dat Nederland zich ontwikkelde tot een volwaardige parlementaire democratie.

Jan Melgers was een eenvoudige winkelier die in 1787 als Patriot in opstand kwam tegen het erfelijk stadhouderschap van de Oranjes. Patriotten wilden kiesrecht en een grondwet. Melgers strijdmethode was typisch achttiende-eeuws: vernietiging van het huisraad van politici en gevechten met politieke tegenstanders op straat.

Eillert Meeter schreef in de eerste helft van de negentiende eeuw als selfmade journalist zijn eigen krantjes vol. Zijn artikelen bevatten venijnige kritiek op het gebrek aan democratie en persvrijheid onder koning Willem I en Willem II. Veel van zijn idealen werden werkelijkheid met de grondwet van 1848.

Wilhelmina Drucker moest al vroeg werken voor de kost, maar werd gegrepen door het onrecht dat de vrouw werd aangedaan. Zij streed als een van de eerste feministes voor vrouwenkiesrecht en voor gelijkheid tussen man en vrouw. De resultaten daarvan zag zij terug in de grondwet van 1922, toen het algemeen kiesrecht voor mannen en vrouwen werd ingevoerd.

Anton de Kom kwam uit een Surinaamse familie van ex-slaven. Hij werd vertegenwoordiger in koffie en thee in Nederland. Daar schreef hij het eerste Surinaams-nationalistische geschiedenisboek. Anton de Kom streed voor dekolonisatie, ging in het verzet tegen de Duitse bezetters en moest zijn actief burgerschap in concentratiekamp Neuengamme met de dood bekopen.

Hans van Mierlo werd als journalist gegrepen door de roerige zestiger jaren van de twintigste eeuw. De tijd van het anarchistische Provo en van hippe babyboomers die ontevreden waren over de verzorgingsstaat. Van Mierlo richtte een nieuwe partij op om de parlementaire democratie te moderniseren. Hij ijverde ook voor internationalisering en afstemming van de macht van ons nationale parlement op die van het Europese parlement.

Vwo

James Madison, Anthony Meier, Adriaan van Bevervoorde, Wilhelmina Drucker, Sophia Duleep Singh, Mohammed Hatta, Anton de Kom, Bob Dylan en Hans van Mierlo zijn de negen burgers uit binnen- en buitenland die in het vwo-katern fungeren als voorbeelden van actief burgerschap.

James Madison keerde na zijn studie terug naar de slavenplantage van zijn ouders in de Engelse kolonie Virginia. Hij ijverde voor burgerrechten, een vertegenwoordigende democratie en scheiding der machten. Alleen gold dat wat hem en vele anderen toen betreft niet voor slaven, vrouwen en armen. Dankzij hem werd een *Bill of Rights* opgenomen in de eerste grondwet van de Verenigde Staten van Amerika. Daarmee was hij een van de *founding fathers* en werd hij later ook president van de nieuwe staat.

Anthony Meier was een van de organisatoren van de verdediging van het Oranjegezinde scheepsbouwkwartier Kattenburg in Amsterdam. De overval van patriotse vrijwillige milities, geholpen door de schutterij, lukte echter en Meier vluchtte. Meiers strijdmethode was typisch achttiende-eeuws: koffiehuisen en herbergen vormden toen centra van de politieke organisatie van zowel Patriotten als Oranjegezinden. Een van zijn tegenstanders was de strijdlustige Patriot Jan Melgers (havo).

Adriaan van Bevervoorde schreef net als Eilert Meeter (havo) in de eerste helft van de negentiende eeuw als selfmade journalist zijn eigen krantjes vol. Zijn artikelen bevatten venijnige kritiek op het gebrek aan democratie en persvrijheid onder koning Willem I en Willem II. Toch werd hij geheim adviseur van de koning tijdens diens beslissende stap naar een democratischer grondwet in 1848.

Wilhelmina Drucker moest al vroeg werken voor de kost, maar werd gegrepen door het onrecht dat de vrouw werd aangedaan. Zij streed als een van de eerste feministes voor vrouwenkiesrecht en voor gelijkheid tussen man en vrouw. Ze zette het feminisme in Nederland ook internationaal op de kaart. De resultaten daarvan zag zij terug in de grondwet van 1922, toen het algemeen kiesrecht voor mannen en vrouwen werd ingevoerd.

Sophia Duleep Singh was een Indiase prinses, maar werd in Engeland geboren. Haar vader was zijn keizerrijk Punjab kwijtgeraakt en Duleep Singh werd aan het Engelse hof opgevoed. Zij ontwikkelde zich tot een fel voorstander van vrouwenkiesrecht, zowel in Engeland als in India, en werd daarmee een van de internationaal bekende suffragettes, die ook met de Nederlandse vrouwenbeweging samenwerkten.

Anton de Kom kwam uit een Surinaamse familie van ex-slaven. Hij werd vertegenwoordiger in koffie en thee in Nederland. Daar schreef hij het eerste Surinaams-nationalistische geschiedenisboek. Anton de Kom streed voor dekolonisatie, ging in het verzet tegen de Duitse bezetters en moest zijn actief burgerschap voor vrijheid en democratie in concentratiekamp Neuengamme met de dood bekopen.

Mohammed Hatta kwam voor zijn studie uit Nederlands-Indië naar Nederland. Hier richtte hij een nationalistische organisatie op die opkwam voor de onafhankelijkheid van de kolonie. Hij had contact met Anton de Kom, keerde terug naar Nederlands-Indië en zat daar gevangen in een concentratiekamp. Ook nog toen de Japanners de kolonie binnenvielen. Net als Soekarno speelde hij een belangrijke rol bij het onafhankelijkheidsstreven. Hij werd na de onafhankelijkheid een van de politieke leiders van de jonge staat.

Bob Dylan steunde als jonge folksinger al de burgerrechtenbeweging van onder meer Martin Luther King, die ervoor ijverde dat de burgerrechten uit de Amerikaanse grondwet in de praktijk ook voor de gekleurde bevolking zouden gelden. Met zijn song *The times they are-a-changing* brak hij internationaal door en inspireerde ook Nederlandse jongeren, die vonden dat het tijd was voor verandering. Zij bepleitten bijvoorbeeld directe democratie in plaats van de vertegenwoordigende democratie, maar ook andere normen en waarden en erkenning van de rechten van vrouwen en homoseksuelen.

Hans van Mierlo werd als journalist ook gegrepen door de roerige zestiger jaren van de twintigste eeuw, de tijd van het anarchistische Provo en van hippe babyboomers die ontevreden waren over de verzorgingsstaat. Van Mierlo koos voor vernieuwing *binnen* de parlementaire democratie. Hij richtte een nieuwe partij op om de vertegenwoordigende democratie te moderniseren. Hij ijverde ook voor internationalisering en afstemming van de macht van ons nationale parlement op die van het Europese parlement.